El Consolat de Mar, el codi marítim que Catalunya va llegar al món (i que pot tornar a ser útil)

Autor: Joan Safont Plumed
Data de publicació: 23-02-2024

"Tres quarts de mil·lenni del Consolat de Mar. Del gòtic al metavers" fa memòria d'aquesta aportació catalana a la història universal amb la voluntat de projectar-la cap al futur.

Fa deu anys, una exposició sobre el Consolat de Mar organitzada pel Col·legi de l'Advocacia de Barcelona a Florida va convocar uns quants centenars de nord-americans. La inauguració va anar a càrrec del qui era governador de l'estat, Jeb Bush –fill i germà de presidents i aspirant ensems al càrrec–, que va improvisar un discurs sobre el tema amb un notable coneixement de causa. Mentrestant, a Catalunya encara hi ha molta gent que desconeix la importància d'allò que Jordi Domingo, advocat i cònsol major, defineix, parafrasejant Ramon Tremosa, com l'aportació més rellevant de Catalunya a la història universal. El cònsol major mateix, que ens ha confiat aquesta anècdota nord-americana, recorda que a començament del segle XX, l'any 1908, als Estats Units un jutge va desestimar unes pretensions perquè eren contràries als usos i costums del Llibre del Consolat de Mar. I és que, malgrat que el Codi de Comerç de Napoleó del 1808 el va acabar d'arraconar, fins aquell moment i durant més de sis-cents anys es van aplicar les normes que s'havien compilat a Catalunya entre el 1258 i el 1282, ara fa set-cents cinquanta anys. O tres quarts de mil·lenni, com s'ha anomenat la commemoració.

Del passat al futur
El somni de Domingo és que la força d'aquest passat esplendorós i l'autoritat reconeguda que va tenir pugui convertir Barcelona en un referent internacional en arbitratge, mediació i més sistemes alternatius de resolució de conflictes (ADR, en l'acrònim anglès). Amb aquests plans va acceptar de ser nomenat cònsol major per l'equip d'Eines de País, que va obtenir la victòria a les darreres eleccions a la Cambra de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona i que espera la reelecció a les eleccions següents. Actualment, el Consolat té tres projectes en curs: la creació d'una càtedra interuniversitària i internacional per a la formació en l'excel·lència de mediadors i àrbitres internacionals; la instauració d'un Centre de Coordinació dels Tribunals Arbitrals i Centres de Mediació de la Mediterrània; i la col·laboració efectiva

amb els agents marítims, asseguradores, entitats bancàries, empreses tecnològiques i autoritats duaneres per fer possible el trànsit mercantil per via electrònica i vinculada a la cadena de blocs (blockchain). És a dir, donar seguretat i confiança al món mercantil del futur.

Però, per a assolir-ho, el cònsol major sap que primer cal recuperar la història de la institució i, sobretot, estendre el coneixement com una taca d'oli, d'una institució "que en el passat ens va fer únics al món i que ens pot convertir en líders amb les eines del futur", tal com ens explica en un edifici tan vinculat a la magnificència medieval com les Drassanes Reials de Barcelona. És el lloc on es pot visitar l'exposició commemorativa "Del gòtic al metavers", ideada pel periodista Plàcid Garcia-Planas i el crític d'art i historiador Ricard Mas Peinado. Primer, doncs, cal –seguint el símil nàutic– fer una immersió en la història.

Quan els catalans eren els amos del mar

El precedent més antic de la institució era la Universitat dels Prohoms de la Ribera, nascuda a Barcelona per concessió reial del monarca Jaume I, l'any 1258, que amb Pere el Gran es va acabar transformant, el 19 de juny de 1279, en el Consolat de Mar. Aquesta "fita del gòtic europeu", com la defineixen els curadors de la mostra, nascuda de l'empenta i l'autoorganització dels mercaders i navegants catalans, va convertir-se en una eina fonamental per a resoldre els conflictes del comerç. Es tractava que el mateix món mercantil resolgués els afers del dia a dia, sense haver de passar per la justícia. Per tant, exercia com a tribunal, format pels comerciants i homes de mar, davant el qual es duien "qüestions entre mercaders, patrons i mariners […] sobre nòlits, sobre contractes mariners, coses perdudes o malmeses pels defectes de la nau i coses llançades a la mar per causa de les tempestes", per exemple. I exercia la funció jurisdiccional, "sumàriament, de pla i sense plet i escriptura". Això vol dir que, davant dos cònsols triats entre la gent de l'ofici, els litigants defensaven personalment els seus arguments, sense advocats ni procuradors, un grup de prohoms opinava sobre el cas i el cònsol dictava sentència. Justícia ràpida i barata, ai las! Sembla que, llavors com avui, embarcar-se en un afer judicial era una maledicció.

Ràpidament, la institució barcelonina es va reproduir i es crearen consolats a València, Mallorca, Perpinyà i Tortosa, i a tots els ports on la potent marina barcelonina –una de les més poderoses de la Mediterrània al segle XV, només darrere de Gènova i Venècia– feia negocis. Era l'època dels peixos amb les quatre barres al llom. Per això, els consolats d'aquesta setantena de ports exercien una tasca a mig camí entre comercial i diplomàtica. Els vaixells catalans –naus o coques, les grans galeres eren militars i propietat del rei, de la Generalitat o de la ciutat– d'aquella època en què el comerç viatjava sobretot per mar, arribaven a Occitània, al nord d'Itàlia, a Nàpols i a les illes de Sardenya i Sicília, al Magrib, l'imperi bizantí, el Llevant –amb els mítics ports de Creta, Xipre, Beirut i Alexandria– i les ciutats atlàntiques de Flandes i d'Anglaterra. D'aquí en sortia mel de Mequinensa i Tortosa, fruita seca, safrà i sal. Però especialment draps, és a dir, teixits de llana, crua o tintada. En els viatges de tornada, arribaven productes exòtics i llunyans, com les espècies: el pebre de la costa malabar i de Sri Lanka, gingebre de Quibon i de la mar Roja, canyella de l'Índia, goma laca i encens de Bagdad, nou moscada de les Moluques i alum per a fixar els colors de Constantinoble i la Berberia, sedes de Damasc, cotó de Síria… També s'hi feia comerç d'esclaus, tant negres com eslaus. No tot eren flors i violes i perfums de l'Orient.

Un codi detallat i garantista

La compilació escrita d'usos i costums tradicionals, especialment els de Tortosa, on es fonien les lleis marítimes provinents del dret romà, grec, italià, castellà o francès, per acabar fornint el Llibre del Consolat de Mar, va acabar essent la norma franca a tota la Mediterrània, i influí també en la navegació marítima a l'Atlàntic, a partir de la descoberta d'Amèrica. Hi restaven perfectament fixats els drets i deures de tots els participants en el tràfic, des dels mariners fins al pilot o els mercaders. Era molt garantista amb els drets de la tripulació, i establia que si el senyor no tenia prou diners per a pagar els mariners, i no trobava prestadors, s'havia de vendre la nau. Però també establia càstigs severs per la indisciplina, el robatori o a negligència. Per exemple, si un pilot contractat per un patró mentia sota jurament dient que coneixia una ruta que no havia fet mai, podia acabar decapitat. Més valia no fer el llest.

La mar no oferia pas una vida fàcil, tot i que si sortia bé t'hi podies guanyar la vida. Ara, hi havia riscs seriosos –el naufragi, la mort, els pirates, ser venut com a esclau…–, de manera que el mariner s'havia de procurar una gorgera, una espasa i una ballesta, pel que pogués passar. Que ho demanin a Arnau Boscà, que l'any 1301 havia llogat el seu vaixell a uns musulmans per transportar mercaderies de Tunis. Pel camí va ser assaltat per set galeres sicilianes comandades per un compatriota català… I li ho van prendre tot: àncores, cordatges, armes, queviures i les mercaderies. Potser per pietat nacional no li van enfonsar el vaixell. Un mes més tard va poder tornar de Tunis i, no prou escarmentat, comprà un nou vaixell que llogà a uns genovesos. Aquesta vegada van ser vuit galeres comandades, ni

més ni menys, per Roger de Flor, que el van assaltar i li ho van prendre tot.

Ara els riscs són ben bé uns altres, però no ha desaparegut ni la possibilitat de ser víctimes de nous pirates –informàtics, dels qui no els cal pegat a l'ull– ni la necessitat d'institucions que assegurin el trànsit comercial. Per això, per al cònsol major Domingo, el vell prestigi del Consolat de Mar, aquell que ens va fer cèlebres, ens pot impulsar al futur. I, com al segle XIV, ser útils en la navegació tecnològica.

Per a continuar mirant la mar

Una de les preocupacions del Llibre del Consolat de Mar era l'alimentació de la tripulació, a la qual estava obligat el patró. Per dinar, el diumenge, el dimarts i el dijous tocava carn, i la resta de la setmana es podia passar amb un guisat de llegums i formatges. Al vespre, tocava pa amb formatge, ceba, sardina o algun altre peix. El pa era el bescuit, dues vegades cuit per conservar-lo millor. I per beure, vi, que d'aigua la mar ja n'era plena.

Tres quarts de mil·lenni més tard, acaba de reobrir un espai gastronòmic amb un menú ben diferent. És a l'àtic de l'edifici Ocean, ben a prop de les Drassanes. Conegut com a Blue Spot quan va ser obert per la parella formada per Gerard Piqué i Shakira, ara, gràcies a Romain Fornell ha passat a dir-se Azul Rooftop Barceloneta. Continua essent un mirador privilegiat sobre la ciutat i la mar. Un dels millors espais per a adonar-se del potencial marítim de la ciutat, amb un menú a còpia de peix, arròs i carn a la brasa. Es tracta d'un nou establiment que s'afegeix al grup Gôut Rouge del xef i empresari occità, que té el Caelis com a vaixell insígnia, a banda del Casa Tejada, Tejada Mar, Rooftop Ohla Barcelona, Cafè Turó, La Plasshola i Le Gran Cafè Rouge.

Joan Safont

Podeu llegir l'article original a través de l'enllaç següent:
https://www.vilaweb.cat/noticies/el-consolat-de-mar-el-codi-maritim-que-catalunya-va-llegar-al-mon-i-que-pot-tornar-a-ser-util/